

УДК 811.111'42:504:130.2

О. О. Жихарєва,
кандидат філологічних наук, доцент, докторант
(Київський національний лінгвістичний університет)
eaar@ukr.net

ЕКОЛОГІЧНИЙ ДИСКУРС: КУЛЬТУРОЛОГІЧНИЙ ПІДХІД

У статті визначено основні ідеї учених у сфері дослідження екологічного дискурсу, який характеризується з позиції культурологічного підходу. Розглянуто еволюцію таких понять, як дискурс, екологія, культура і їх взаємозв'язок. Культурологічний підхід до екологічного дискурсу розкривається як такий, що сприяє сформуванню нового, екологічного способу мислення та світобачення, а також передбачає розвиток майбутнього екологічно свідомого суспільства і внутрішньої екологічної культури особистості.

Поняття *екологічного дискурсу* розглядається в гуманітарних студіях не тільки з точки зору лінгвістики, філософії, а й з позиції культурології, формуючи так званий культурно-екологічний дискурс. На сучасному етапі розвитку суспільства важко уявити культуру "без її складової – екології" [1: 9], при цьому "екологічна культура характеризує загальний рівень культури людини, носія екологічної свідомості, її здатність розумного природокористування, що передбачає здійснення господарсько-економічної діяльності, свідоме і бережливе відносно навколишнього природного середовища" [1: 10]. Постає питання не лише про екологічну культуру людини, а й про майбутній розвиток екологічно свідомого суспільства. Академік Д. С. Ліхачов, говорячи про екологію культури, зазначав, що "екологію не можливо обмежувати лише задачами збереження природного біологічного середовища. Для життя людини не менш важливим є середовище, створене культурою її предків і самою людиною. Збереження культурного середовища – завдання не менш істотне, ніж збереження навколишньої природи. Якщо природа необхідна людині для її біологічного життя, то культурне середовище також необхідне для її духовного, морального життя. Достовірно нова культурна цінність виникає в старому культурному середовищі" [2: 83, 87]. Таким чином, як зазначає вчений, є екологія біологічна й екологія культурна.

На сучасному етапі досліджується історико-культурний аспект екологічних дискурсів, екологічний дискурс як культурологічний концепт (О. В. Созинов), генезис екологічного дискурсу (Д. В. Єфременко), культурологічний вимір екологічних проблем (М. М. Кисельов, Л. Н. Коган, Д. С. Ліхачов, Ю. Одум, М. Н. Епштейн та інш.), взаємодія природи і людини в рамках екологічної і культурної антропології в контексті культурно-екологічного дискурсу (Н. С. Гребеннікова).

Актуальність статті зумовлена необхідністю окреслити основні шляхи формування екологічного дискурсу, що втілює певний образ мислення, з позицій культурологічного підходу.

Метою статті є висвітлення шляхів еволюції понять "екологія", "культура", "дискурс" і визначення екологічного дискурсу з погляду культурологічного підходу. Досягнення цієї мети передбачає розв'язання таких *завдань*: охарактеризувати культурологічний підхід до екологічного дискурсу; визначити позиції учених щодо формування нового способу екологічного мислення; встановити взаємозв'язок між поняттями "екологія", "культура", "дискурс".

Предметом нашого дослідження є екологічний дискурс у культурологічному висвітленні.

Через стрімкий розвиток науково-технічного прогресу, втручання людини у природу наше життя стало більш швидким, уразливим, і природа почала впливати на людину. Людина не повинна протистояти природі, оскільки є її невід'ємною частиною. Культурологічний підхід дозволяє розв'язати особливу екологічну проблему щодо формування екологічної і духовної культури особистості й суспільства, оскільки в його межах увага акцентується на збереженні культурної пам'яті, культурних цінностей, здобутків, які дозволять визначити шлях розвитку майбутньої людської цивілізації, тому що існування суспільства неможливе без моральності, культури і, на сучасному етапі, без екологічної свідомості. "Виникнення екологічного дискурсу належить до числа знакових для культури явищ і тісно пов'язано з формуванням екологічної свідомості, із рефлексією з приводу екологічної ситуації і уявленнями про стратегії вирішення екологічних проблем. Культурологія досліджує екологічну проблематику в різних напрямках, тому що вона вивчає формування нової суспільної свідомості, орієнтованої на необхідність подолати екологічні протиріччя, сприяє подоланню обмеженості особистих наукових позицій, односторонньої духовно-практичної орієнтації людини в її стосунках з природою" [3: 3].

У книгах відомого вченого Ф. Капри "Поворотний пункт", "Павутина життя" [4; 5] вказується на необхідність розбудови нового способу мислення, "нової парадигми" глибинної екології, що передбачає зміну наших цінностей у контексті переходу від механістичного світобачення до екологічного. Нове бачення повинно будуватися на системних поглядах на життя, на світ, щоб відродити екологічне мислення, яке присутнє в нашій культурній спадщині [4: 390].

У своєму первісному значенні термін "культура" означав обробку ґрунту, культивування, тобто дії людини, направлені на зміни у природі, на відміну від змін, викликаних природними причинами. "У первісному змісті терміна було підкреслено важливу особливість культури – її людський фактор, висловлено ідею впливу людини та її діяльності на навколишній світ" [6: 5]. З часом цей термін набув більш широкого значення і став застосовуватися до процесів, які пов'язані з діяльністю людини. У римлян поняттю "культура" протиставлялося поняття "природа". Осмислюючи місце людини у світі, вони "протиставляли поняття *natura* і *cultura*, говорячи

про вплив людини на навколишній світ, а Греція і східний світ протиставляли природне і культурне начала у самій людині" [7: 24]. Термін "культура", як і термін "дискурс", є неоднозначними. У найзагальнішому вигляді *культура* – "це сукупний результат продуктивної діяльності людей. У вузькому, особистісному розумінні *культура* – це певні цінності та норми поведінки людини в соціальному і природному оточенні" [6: 5]. У своїй книзі "Введение в теорию культуры: основные понятия культурологии" М. І. Найдорф наводить визначення культури польського соціолога Яна Щепанського: "існують певні ідеї, які передаються із покоління в покоління, з цими ідеями пов'язані системи цінностей, вони, у свою чергу, визначають поведінку і діяльність індивідів і груп, їх способи мислення і сприйняття. Весь цей комплекс називається культурою" [8: 10].

Культура не можлива без її співвідношення з природним середовищем. Екологічний компонент був присутній у культурі з давніх давен. У цьому плані розрізняють: 1) тип культури, який відрізняється пристосуванням до природи (V-XVII ст.); 2) культуру, за допомогою якої здійснюється побудова другої природи, створеної людиною, яка так само значуща як і перша (XVII-XX ст.); 3) тип культури, який виникає в кінці XX ст. і отримує назву "засіб вижити" [9: 64].

Щодо терміну *дискурс*, то як зазначає Ю. С. Степанов, це "мова у мові". Дискурс реально існує не просто як "граматика", "лексикон", мова, а, передусім, в текстах, з особливою граматикою, особливим лексиконом, особливими правилами слововживання і синтаксису, особливою семантикою, особливим світом. Кожен дискурс – це один із "можливих світів". Саме явище дискурсу і є доказом тези "Мова – дім духу" і тези "Мова – дім буття" [10: 44–45], а *екологія* – це наука про дім. Природа для людини – це дім, в якому вона живе. Як зазначає Д. С. Ліхачов: "культура також дім для людини, причому дім, який створюється самою людиною. Сюди входять різноманітні явища – матеріально втілені і втілені у вигляді ідей і різноманітних духовних цінностей" [11: 92]. Під *екологією*, слідом за визначенням з Нового енциклопедичного словника, розуміємо науку про "відносини організмів і утворених ними спільнот між собою і з навколишнім середовищем" [12: 1389].

Дискурс як феномен культури визначає також і В. І. Карасик, підкреслюючи як його основну характеристику – ціннісні ознаки. "Якщо розуміти функцію об'єкта як його місце в системі більш високого об'єкта, то функціональною характеристикою мови є її місце в культурі" [13: 227].

У сучасній науці існує два підходи до вивчення онтологічного статусу поняття *дискурс*. З одного боку, дискурс є об'єктивним феноменом дійсності, тобто повинен існувати один, найбільш адекватний підхід до його опису, який отримує своє розуміння у різних дослідників. З іншого боку, побутує альтернативний підхід – різні визначення дискурсу розглядаються як рівно можливі і вчений має можливість співвідносити поняття дискурсу зі специфікою свого дослідження [14: 20]. Тому й з'явилося розмежування таких типів дискурсу, як релігійний, політичний, юридичний, педагогічний, економічний, а в нашій роботі ми розглядатимемо новий тип дискурсу – *екологічний*. Поява різних типів дискурсів вказує на те, що дискурс – не просто комунікаційний процес. Дискурс – це мовленнєва діяльність, що обслуговує комунікативну сферу, і тексти, що виникають у результаті цієї діяльності, реалізуються в семіотичному просторі за допомогою вербальних і невербальних знаків, мають певну структуру, жанрові особливості і прецедентний тезаурус [25]. У дискурсі представлено певних учасників, які залежно від типу дискурсу, репрезентують свої цілі, виявляють психологічні, вікові, соціальні й культурологічні характеристики.

Проведене зіставлення понять *культура*, *екологія* і *дискурс* показало, що *екологія* і *культура* ґрунтуються на таких параметрах як: природа – людина, суспільство – навколишній світ. Але термін "культура" має більш антропоцентричний характер, оскільки людина самотужки змінює природне середовище, щоб задовольнити свої потреби. Людина сама створює своє культурне середовище. І зараз люди "живуть у створеному ними середовищі. Їх оточують власні творіння. Однак і сама природа, яку внаслідок потужнішого людського впливу небезпідставно почали називати "навколишнім середовищем", вимагає до себе поважного, справді культурного ставлення. Нещадна експлуатація природних ресурсів довела, що практично усі ці ресурси є вичерпними, а жити без них людство не може" [6: 7]. Якщо ми будемо раціонально використовувати набутий досвід попередніх поколінь для формування екологічної культури, то створимо сприятливі умови для розвитку і життя, збережемо культурні цінності нащадкам. "Людство з'явилося завдяки самому процесу створення культури і має потребу в цій культурі для свого виживання і подальшої еволюції" [4: 290]. Звідси й коріння глибинної екології як усвідомлення духовного чи релігійного, яке визнає "первинну цінність усіх живих істот і розглядає людей лише як особливу павутинку у павутині життя" [5: 13], і тому "рух за глибинну екологію спрямовано на відновлення екологічного балансу шляхом глибокого вимірювання ролі людини в планетарній екосистемі. "Глибинна" екологія потребує нового філософського і релігійного базису. Рух за глибинну екологію не ґрунтується на зовсім новій філософії, але відроджує екологічну свідомість, яка присутня в нашій культурній спадщині" [4: 389–390].

Як відомо, більшість світових релігій та культур були фактично створені навколо тих чи інших сакральних письмових текстів – "достатньо згадати роль Біблії в культурі євреїв і пізніше європейських народів. Це забезпечило письмовій формі мови престиж і пріоритет, і створило популярне ствердження, що письмова мова – істинна, "чиста", "правильна" [16: 16]. Деякі автори [17: 12; 18: 24; 19: 137] стверджують, що давні тексти, історико-літературні пам'ятки не є дискурсами, оскільки дискурс – це "мова занурена у життя", тому термін "дискурс", на відміну від терміна "текст", не може бути наданий давнім текстам та іншим текстам, зв'язок яких з живим життям не встановлюється безпосередньо і, крім того, дискурс спрямований на прагматичну ситуацію [7: 12; 19: 137]. З іншого боку, обмеження Н. Д. Арутюнової стосовно давніх текстів, на думку Є. Ф. Кірова, може бути знято, оскільки минуле присутнє у теперішньому і визначає теперішнє, детермінуючи більшість

подій у теперішньому і майбутньому. "Те, що трапляється зараз, спирається на те, що було закладено у минулому. Більш того, мовці чи ті, що пишуть, не можуть створити нічого такого, що б не утримувалося у вигляді потенційної можливості у попередній тканині дискурсу: сказати чи написати можливо тільки те, що вже ніби існує" [20: 35, 37]. Таким чином, будемо виходити з того, що дискурс – це "все, що було написано чи сказано тією чи іншою мовою в рамках тієї чи іншої культури за всю історію їх існування" [21: 20].

Необхідність розкриття екологічної компоненти в текстах і дискурсах, які сформували культуру певного суспільства, водночас передбачає обережне ставлення до такої інформації, оскільки вона впливає на свідомість і формує у такий спосіб культурну особистість. Тому для пробудження екологічної свідомості перспективним видається не тільки дослідження сучасних текстів з екології, а й текстів минулих поколінь, у тому числі і сакральних.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ ТА ЛІТЕРАТУРИ

1. Логуа Р. А. Экология культуры (экокультура). Сигнальный номер [Электронный ресурс] / Р. А. Логуа. – М. : Изд-во РАГС, 2007. – 350 с. – Режим доступа : uchit.net/catalog/Kultura_i_iskusstvo/171440
2. Лихачев Д. С. Земля родная / Д. С. Лихачев. – М. : Просвещение, 1983. – 255 с.
3. Созинов А. В. Экологический дискурс : глобальный, национальный и региональный уровни (историко-культурологический анализ) : дис. ... канд. культурологи : 24.00.01 / А. В. Созинов. – Краснодар, 2011. – 193 с.
4. Капра Ф. Поворотный пункт. Наука, общество и зарождающаяся культура [Электронный ресурс] / Ф. Капра ; [пер. В. И. Постникова], 2005. – 411 с. – Режим доступа : <http://biospace.nw.ru/books/capra.pdf>.
5. Капра Ф. Паутина жизни. Новое научное понимание живых систем / Ф. Капра ; [пер. с англ. ; под ред. В. Г. Трилиса]. – К. : "София"; М. : "София", 2003. – 336 с.
6. Історія світової та української культури : [підручник] / Греченко В. А., Чорний І. В., Кушнерук В. А., Режко В. А. – К. : Літера, 2006. – 481 с.
7. Быстрова А. Н. Мир культуры (Основы культурологии) : [учебное пособие] / А. Н. Быстрова. – М. : Издательство Фёдора Конюхова; Новосибирск : ООО "Издательство ЮКЭА", 2002. – 712 с.
8. Найдорф М. И. Введение в теорию культуры: основные понятия культурологии / М. И. Найдорф. – Одесса : Optimum, 2004. – 179 с.
9. Захарова Е. Ю. Концептуализация понятия "экологическая культура" [Электронный ресурс] / Е. Ю. Захарова // Исторические, философские, политические и юридические науки, культурология и искусствоведение. Вопросы теории и практики. – 2012. – № 3 (17). – Ч. II. – С. 64–66. – Режим доступа : www.gramota.net/materials/3/2012/3-2/17.html.
10. Степанов Ю. С. Альтернативный мир, дискурс, факт и принцип причинности : [сб. статей] / Ю. С. Степанов // Язык и наука конца XX века. – М. : РГГУ, 1995. – С. 35–73.
11. Лихачев Д. С. Русская культура / Д. С. Лихачев. – М. : Искусство, 2000. – 440 с.
12. Новый энциклопедический словарь. – М. : Большая Российская энциклопедия : РИПОЛ классик, 2006. – 1456 с.
13. Карасик В. И. Языковой круг : личность, концепты, дискурс / В. И. Карасик. – Волгоград : Перемена, 2004. – 390 с.
14. Будаев Э. В. Постсоветская действительность в метафорах российской и британской прессы / Э. В. Будаев. – Нижний Тагил : Нижнетагильская государственная социально-педагогическая академия, 2007. – 149 с.
15. Олешков М. Ю. Моделирование коммуникативного процесса : [монография] [Электронный ресурс] / М. Ю. Олешков. – Нижний Тагил, 2006. – Режим доступа : <http://rudocs.exdat.com/docs/index-48183.html>.
16. Кибрик А. А. Анализ дискурса в когнитивной перспективе. Диссертация в виде научного доклада, представленная к защите на соискание ученой степени доктора филологических наук [Электронный ресурс] / А. А. Кибрик. – М., 2003. – Режим доступа : http://www.philol.msu.ru/~otipl/new/main/people/kibrikaa/files/DA_cognitive_perspective@Diss_2003.pdf.
17. Валгина Н. С. Теория текста : [учебное пособие] [Электронный ресурс] / Н. С. Валгина. – М. : Логос, 2003. – 280 с. – Режим доступа : [http://yanko.lib.ru/books/language/ru/valgina.teoriya_teksta.moskva.logos.2003p173_\(sl\).htm#_Toc332055203](http://yanko.lib.ru/books/language/ru/valgina.teoriya_teksta.moskva.logos.2003p173_(sl).htm#_Toc332055203)
18. Хитарова Е. Г. Дискурсивные структуры экологической тематики в лингвистическом и правоведческом аспектах (на материале русской и английской публицистики) : дис. ... канд. филол. наук : 10.02.19 / Е. Г. Хитарова. – Краснодар, 2005. – 180 с.
19. Арутюнова Н. Д. Дискурс / Н. Д. Арутюнова [под ред. В. Н. Ярцевой] // Большой энциклопедический словарь. Языкознание. – М. : Большая Российская энциклопедия, 1998. – С. 136–137.
20. Киров Е. Ф. Цепь событий и дискурс в философии языка (начало дискурсивной лингвистики) / Е. Ф. Киров // Вестник Нижегородского университета. Серия Филология. – Н. Новгород, 2001. – Вып. 1 (3). – С. 31–52.
21. Киров Е. Ф. Цепь событий – дискурс – текст / Е. Ф. Киров // III Международный конгресс исследователей русского языка. Русский язык : исторические судьбы и современность. Труды и материалы / МГУ, 20–23 марта 2007. – М. : МГУ, МАКС Пресс, 2007. – С. 20–21.
22. Гребенникова Н. С. Концептуальный комплекс "человек – природа – культура" в контексте культурно-экологического дискурса [Электронный ресурс] / Н. С. Гребенникова. – 2008. – Режим доступа : <http://elib.gasu.ru/konf/biodiversity/2008/2/44.pdf>.

REFERENCES (TRANSLATED & TRANSLITERATED)

1. Logua R. A. Ekologija kul'tury (ekokul'tura) [Ecology of Culture (Ecoculture)]. Signalnyj nomer [Elektronnyj resurs] / R. A. Logua. – M. : Izd-vo RAGS, 2007. – 350 s. – Rezhym dostupu : uchit.net/catalog/Kultura_i_iskusstvo/171440.
2. Likhachev D. S. Zemlya rodnaya [Native Earth] / D. S. Likhachev. – M. : Prosvescheniye, 1983. – 255 s.
3. Sozinov A. V. Ekologicheskij diskurs : globalnii, natsionalnii i regionalnii urovni (istoriko-kulturologicheskii analiz) [Ecological Discourse : Global, National and Regional Levels (Historical and Cultural Analysis)]: dis. ... kand. kulturologii : 24.00.01 / A. V. Sozinov. – Krasnodar, 2011. – 193 s.
4. Kapra F. Povrotniy punkt. Nauka, obshchestvo i zarozhdayushchayasya kultura [The Turning Point. Science, Society and the Rising Culture] [Elektronnyj resurs] / F. Kapra ; [per. V. I. Postnikova], 2005. – 411 s. – Rezhim dostupu : <http://biospace.nw.ru/books/capra.pdf>.

5. Kapra F. Pautina zhizni. Novoe nauchnoe ponimanie zhivyyh sistem [The Web of Life. New Scientific Understanding of the Living Systems] / F. Kapra ; [per. s angl. pod red. V. G. Trilisa]. – K. : "Sofia"; M. : "Sofia", 2003. – 336 s.
6. Istoriiia svitovoi ta ukrain'skoy kulturi [The History of the World and Ukrainian Culture] : [pidruchnik] / [Grechenko V. A., Chorniy I. V., Kushneruk V. A., Rezhko V. A.]. – K. : Litera, 2006. – 481 s.
7. Bistrova A. N. Mir kultury (Osnovy kulturologii) [The World of Culture (Fundamentals of Culture)] : [uchebnoe posobie] / A. N. Bistrova. – M. : Izdatel'stvo Fedora Konyuhova ; Novosibirsk : OOO "Izdatel'stvo YuKEA", 2002. – 712 s.
8. Naydorf M. I. Vvedenie v teoriyu kultury : osnovnye ponyatiya kulturologii [Introduction to the Theory of Culture : Main Notions of Culture] / M. I. Naydorf. – Odessa : Optimum, 2004. – 179 s.
9. Zaharova E. Yu. Kontseptualizatsia ponyatiya "ekologicheskaya kultura" [Conceptualization of the Notion "Ecological Culture"] [Elektronnyi resurs] / E. Yu. Zaharova // Istoricheskie, filosofskie, politicheskie i yuridicheskie nauki, kulturologia i iskusstvovedenie. Voprosy teorii i praktiki [Historical, Philosophical and Juridicial Sciences, Cultural and Art Studies]. – 2012. – № 3 (17). – CH. II. – S. 64–66. – Rezhym dostupu : www.gramota.net/materials/3/2012/3-2/17.html.
10. Stepanov Yu. S. Alternativnyi mir, diskurs, fakt i printsip prichinnosti [Alternative World, Discourse, Fact and the Principle of Causality] / Yu. S. Stepanov // Yazyk i nauka kontsa XX veka : [sb. statey]. – M. : RGGU, 1995. – S. 35–73.
11. Likhachev D. S. Russkaya kultura [Russian Culture] / D. S. Likhachev. – M. : Iskusstvo, 2000. – 440 s.
12. Novyi entsyklopedicheskiy slovar [The New Encyclopaedic Dictionary]. – M. : Bolshaya Rossiyskaya entsiklopediya : RIPOL klassik, 2006. – 1456 s.
13. Karasik V. I. Yazikovoy krug : lichnost, konsepty, diskurs [Language Circle : Personality, Concepts, Discourse] / V. I. Karasik. – Volgograd : Peremena, 2004. – 390 s.
14. Budaev E. V. Postsovetskaya deystvitel'nost v metaforah rossiyskoy i britanskoy pressi [Post-Soviet Reality in the Metaphors of Russian and British Press] / E. V. Budaev. – Nizhniy Tagil : Nizhnetagil'skaya gosudarstvennaya sotsialno-pedagogicheskaya akademiya, 2007. – 149 s.
15. Oleshkov M. Yu. Modelirovaniye kommunikativnogo protsessa [Modeling of the Communicative process] : [monografiya] [Elektronnyi resurs] / M. Yu. Oleshkov. – Nizhniy Tagil, 2006. – Rezhym dostupu : <http://rudocs.exdat.com/docs/index-48183.html>.
16. Kibrik A. A. Analiz diskursa v kognitivnoy perspektive [Discourse Analysis from the Cognitive perspective]. Dissertatsiya v vide nauchnogo doklada, predstavlen'naya k zashchite na soiskanie uchenoy stepeni doktora filologicheskikh nauk [Elektronnyi resurs] / A. A. Kibrik. – M., 2003. – Rezhym dostupu : http://www.philol.msu.ru/~otipl/new/main/people/kibrikaa/files/DA_cognitive_perspective@Diss_2003.pdf.
17. Valgina N. S. Teoriya teksta [The Theory of Text] : [uchebnoe posobiye] [Elektronnyi resurs] / N. S. Valgina. – M. : Logos, 2003. – 280 s. – Rezhym dostupu : [http://yanko.lib.ru/books/language/ru/valgina.teoriya_teksta.moskva.logos.2003p173_\(sl\).htm#_Toc332055203](http://yanko.lib.ru/books/language/ru/valgina.teoriya_teksta.moskva.logos.2003p173_(sl).htm#_Toc332055203).
18. Hitarova E. G. Diskursivnye struktury ekologicheskoy tematiki v lingvisticheskom i pravovedcheskom aspektah (na materiale russkoy i angliyskoy publitsistiki) [Discursive Structures of Ecological Subjects in linguistic and Jurisprudential Aspects (on the Material of Russian and English Publicism)] : dis. ... kand. filol. nauk : 10.02.19 / Hitarova Elena Georgievna. – Krasnodar, 2005. – 180 s.
19. Arutyunova N. D. Diskurs [Discourse] / N. D. Arutyunova // Bolshoy entsyklopedicheskiy slovar. Yazikoznanie [Big Explanatory dictionary. Linguistics] / [pod red. V. N. Yartsevov]. – M. : Bolshaya Rossiyskaya entsiklopediya, 1998. – S. 136–137.
20. Kirov E. F. Tsep sobytiy i diskurs v filosofii yazyka (nachala diskursivnoy lingvistiki) [Chain of Events and Discourse in the Philosophy of Language (Basics of discourse Linguistics)] / E. F. Kirov // Vestnik Nizhegorodskogo universiteta. Seriya Filologiya [Nizhegorodskii University journal. Series : Philology]. – N. Novgorod, 2001. – Vyp. 1 (3). – S. 31–52.
21. Kirov E. F. Tsep sobytiy – diskurs – tekst [Chain of Events – Discourse – Text] / E. F. Kirov // III Mezhdunarodnyi kongress issledovateley russkogo yazyka. Russkiy yazyk : istoricheskie sudby i sovremennost. Trudy i materialy [The III International Congress of Researches of the Russian Language. The Russian Language : Historical Destinies and Modern Age] / MGU, 20-23 marta 2007. – M. : MGU, MAKSS Press, 2007. – S. 20–21.
22. Grebennikova N. S. Konseptualnyi kompleks "chelovek – priroda – kultura" v kontekste kulturno-ekologicheskogo diskursa [The Conceptual Complex "Man – Nature – Culture" in the Context of Cultural-Ecological Discourse] [Elektronnyi resurs] / N. S. Grebennikova. – 2008. – Rezhym dostupu : <http://elib.gasu.ru/konf/biodiversity/2008/2/44.pdf>.

Матеріал надійшов до редакції 27.03. 2013 р.

Жихарева Е. А. Экологический дискурс: культурологический подход.

В статье описываются основные идеи ученых в сфере исследования экологического дискурса, который характеризуется с позиций культурологического подхода. Рассматривается эволюция таких понятий, как дискурс, экология, культура и их взаимосвязь. Культурологический подход к экологическому дискурсу раскрывается как такой, который способствует формированию нового, экологического способа мышления и мировоззрения, а также предусматривает развитие будущего экологически сознательного общества и внутренней экологической культуры личности.

Zhykhareva O. O. Ecological Discourse: a Cultural Approach.

This article focuses on the main ideas of researchers in the area of ecological discourse studies which are highlighted from the cultural perspective. It analyzes the evolution of such notions as discourse, ecology, culture and their interconnections. The paper examines a cultural approach to the ecological discourse as such that moulds a new, ecological way of thinking as well as the world view, and also provides the development of future ecologically-conscious society and internal ecological culture of an individual.